

TRADICINIŲ TABAKO CIGAREČIŲ VARTOJIMAS TARP JAUNŲ SUAUGUSIŲJŲ

Gabrielė Minsevičiūtė¹, Laura Nedzinskienė²

¹Vilniaus universiteto Medicinos fakultetas, ²Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Biomedicinos instituto Anatomijos, histologijos ir antropologijos katedra

Santrauka

Tikslas – nustatyti tradicinių cigarečių vartojimo paplitimą ir tam įtakos turinčius veiksnius tarp jaunų suaugusiųjų.

Tyrimo medžiaga ir metodai. Tyrimas atliktas 2020 m., jame dalyvavo 402 Lietuvos aukštųjų ir profesinio rengimo mokyklų studentai bei gimnazistai: 79,4 proc. moterų ir 20,6 proc. vyrų. Respondentų amžiaus vidurkis buvo $22 \pm 3,08$ metų. Tyrimo metu atlikta anoniminė anketinė apklausa, joje dalyvavimas buvo savanoriškas. Klausimyną sudarė 33 klausimai, pagal kuriuos vertinti respondentų sociodemografiniai rodikliai bei rūkymo ypatumai.

Rezultatai. 17,4 proc. apklaustų asmenų buvo 21 m., amžiaus vidurkis $22 \pm 3,08$. Iš visų apklaustų respondentų beveik du trečdaliai (65 proc.) nurodė, kad šiuo metu rūko. Vertinant tyrimo dalyvių atsakymus apie vartojamų tabako gaminių rūšį nustatyta, kad iš jų beveik penktadalis (17,2 proc.) rūko tradicines cigaretes. Kiek daugiau nei dešimtadalis (11,1 proc.) visų respondentų atsakė, kad surūko iki 5 cigarečių per dieną, o daugiau nei 20 cigarečių per dieną surūko tik 0,6 proc. apklaustų asmenų.

Išvados. Beveik penktadalis (17,2 proc.) respondentų renkasi tradicines cigaretes. Rinkoje atsirandant kitiems tabako tiekimo sistemų produktams, tradicinių cigarečių vartojimas palaipsniui mažėja, tačiau vis tiek išlieka vienu iš populiariausių tabako gaminių pasirinkimų.

Reikšminiai žodžiai: tradicinės cigaretės, rūkymas, rizikos veiksniai.

ĮVADAS

Tabako vartojimas ir jo poveikis yra vienas svarbiausių išvengiamo sergamumo, negalios ir ankstyvos mirties veiksnių. Rūkymas lemia net 90 proc. mirties nuo plaučių vėžio atvejų ir 80 proc. mirčių dėl lėtinės obstrukcinės plaučių ligos. Tabako vartojimas taip pat didina riziką sirgti koronarinėmis širdies ligomis, insultu, burnos vėžiu ir periodontinėmis ligomis [1, 2]. Nors tradicinių cigarečių vartojimas pastaraisiais metais gerokai sumažėjo, tai vis tiek išlieka vienu dažniausių tabako vartojimo būdų [3]. Europos Sąjungoje kasmet dėl tabako vartojimo miršta 700 tūkst. žmonių. Eurobarometro duomenimis, 2020 m. kiek mažiau nei ketvirtadalis (23 proc.) europiečių teigė, kad šiuo metu rūko tradicinius tabako gaminius (cigaretes, cigarus, cigariles, pypkes). Net 78 proc. iš rūkančiųjų renkasi būtent tradicines cigaretes [4]. Galimybė pasidalyti cigaretėmis su bendraamžiais, intensyvesnio apsvaigimo pojūtis vartojant cigaretes kartu su

alkoholiu bei stipresnis sensorinis nikotino efektas yra tik kelios priežastys, kodėl tradicinės cigaretės išlieka populiarios tarp jaunų suaugusiųjų [5].

Asmenys, pradėję vartoti tabako gaminius dar jaunystėje, turi didesnę tikimybę rūkyti ir vyresniame amžiuje. Duomenys rodo, kad 9 iš 10 nuolatos rūkančių žmonių pradėjo vartoti tabako gaminius dar iki pilnametystės, o 98 proc. rūkančiųjų pirmą kartą parūkė nesulaukę 26 m. [6]. Todėl pagrindinė tabako kampanijos rinkodaros ir reklamos tikslinė auditorija yra jauni suaugusieji, kurie dėl šios priežasties tampa viena iš pažeidžiamiausių tabako vartojimo grupių. Didžiausias visuomenės sveikatos prioritetas yra sumažinti rūkančiųjų skaičių tarp jaunimo [7]. Nepaisant to, rūko vis daugiau jaunų suaugusiųjų. Amerikoje atlikto tyrimo duomenimis, nors kartą rūkyti bandžiusių jaunuolių dalis nuo 2002 iki 2018 m. išaugo dvigubai (nuo 20,6 proc. iki 42,6 proc.) [8].

Akademinio mokymosi metu studentai patiria didžiulį stresą, kuris gali sukelti žalingų padarinių ne tik psichologiniu, bet ir socialiniu lygmeniu. Todėl tabako gaminiai tampa priemone siekiant palengvinti problemas, su kuriomis susiduriama studijų laikotarpiu [9]. Didelę įtaką tabako vartojimui

Adresas susirašinėti: Laura Nedzinskienė
Vilniaus universiteto Medicinos fakultetas
M. K. Čiurlionio g. 21/27, 03101 Vilnius
El. p. laura.nedzinskiene@mf.vu.lt

studijų metu turi ir bendraamžių rūkymas. Bendraamžių įtaka yra vienas iš esminių veiksnių, turinčių galią jaunų asmenų ankstyviems eksperimentams su tabako gaminiiais ir norui juos vartoti ateityje [10]. Remiantis Lietuvos narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento 2020 m. atlikta analize, net 75 proc. aukštųjų mokyklų studentų bent kartą gyvenime yra rūkę tradicines cigaretes, o 15 proc. jų rūko kasdien [11].

Nepaisant plačiai viešinamos informacijos apie tabako poveikį žmonių sveikatai, cigarečių rūkymas vis dar išlieka opi problema ir kelia rimtą iššūkį dabartinei sveikatos priežiūros sistemai visame pasaulyje [12]. Šiame straipsnyje aprašomo tyrimo tikslas – įvertinti tradicinių cigarečių vartojimo paplitimą bei tam įtakos turinčius veiksnius tarp jaunų suaugusiųjų.

TYRIMO MEDŽIAGA IR METODAI

Tyrimas atliktas 2020 m., jame dalyvavo 402 Lietuvos aukštųjų ir profesinio rengimo mokyklų studentai bei gimnazistai: 79,4 proc. moterų ir 20,6 proc. vyrų. Respondentų amžius buvo nuo 17 iki 39 m., amžiaus vidurkis $22 \pm 3,08$ m. Tyrimas atliktas vykdant anoniminę anketinę apklausą, dalyvavimas joje buvo savanoriškas. Klausimyną sudarė 33 klausimai, pagal kuriuos buvo vertinami respondentų sociodemografiniai rodikliai bei tabako vartojimo ypatumai. Duomenys suvesti ir analizuoti SPSS (*Statistical Package for Social Sciences*) 23.00 statistine programa. Atliekant analizę taikyti aprašomosios statistikos metodai: apskaičiuoti veiksnių dažniai, vidurkiai, standartinis nuokrypis (SD). Dažnių skirtumų statistinis reikšmingumas įvertintas skaičiuojant *chi* kvadrato (χ^2) ir *p* reikšmes. Tikrinant statistines hipotezes, pasirinktas reikšmingumo lygmuo $p < 0,05$. Statistinio ryšio stiprumui nustatyti buvo skaičiuojamas Spearman'o koreliacijos koeficientas.

REZULTATAI

Įvertinus apklaustų asmenų išsilavinimą nustatyta, kad daugiau nei du trečdaliai (74,1 proc.) respondentų šiuo metu studijuoja universitete, 16,2 proc. – mokykloje, 5,2 proc. – gimnazijoje, mažiausiai (4,5 proc.) – profesinėse mokyklose (1 pav.).

Dauguma (89,6 proc.) apklausos dalyvių nurodė, kad nors kartą gyvenime yra bandę rūkyti. Iš jų šiuo metu rūko beveik du trečdaliai (65 proc.) respondentų. Kiek daugiau nei penktadalis (21,1 proc.) pabandė ar pradėjo rūkyti būdami 16 m. amžiaus (moda – 16, min. – 5, maks. – 23), rūkymo pradžios amžiaus

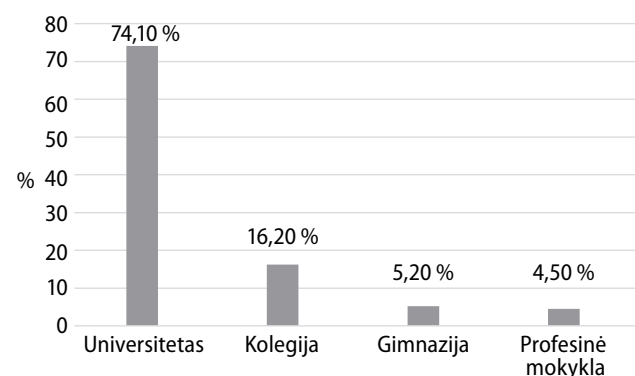
vidurkis yra $15,97 \pm 2,64$. Lyginant respondentų amžių ir rūkymo įpročių nustatyta, kad statistiškai reikšmingai kuo vyresni tyrimo dalyviai, tuo mažiau tarp jų yra rūkančių ($r = -0,116$; $p < 0,005$). Palyginus respondentų rūkymo įpročius ir amžių, kada jie pradėjo rūkyti, nustatyta, kad statistiškai reikšmingai kuo jaunesniame amžiuje tyrimo dalyviai pradėjo rūkyti, tuo daugiau jų rūko ir dabar ($r = -0,147$; $p < 0,005$).

Iš visų respondentų, kurie siekia aukštojo universitetinio išsilavinimo, rūko daugiau nei pusė (55,4 proc.), iš studijuojančių kolegijoje rūko beveik du trečdaliai (63,1 proc.), profesinėje mokykloje – 66,7 proc., gimnazijoje – 76,2 proc. asmenų.

Pagrindinė priežastis, paskatinusi pabandyti rūkyti tabako gaminius, – smalsumas (69,2 proc.), daugiau nei pusė (57,5 proc.) tyrimo dalyvių nurodė, jog jiems įtaką padarė draugai, 14,4 proc. respondentų pabandė rūkyti dėl streso poveikio, 12,4 proc. – dėl noro apsvaigti, o šeimos narių pavyzdys įtaką padarė 3,7 proc. apklaustų asmenų. Beveik du trečdaliai respondentų (63,9 proc.) nurodė, kad po pirmųjų bandymų nepradėjo nuolat rūkyti. Tiems, kurie po pirmųjų bandymų pradėjo rūkyti nuolatos, didžiausią įtaką padarė rūkantys draugai (50 proc.), kiek mažiau nei trečdalis (31,1 proc.) toliau rūkė dėl smalsumo, o 27,4 proc. – dėl streso įtakos.

Kiek mažiau nei pusė respondentų (45,8 proc.) nurodė, kad jų šeimos nariai rūko, didelė dalis (84,3 proc.) apklaustų asmenų teigė, jog jų artimi draugai rūko. Palyginus respondentų ir jų šeimos narių rūkymo įpročius nustatyta, kad statistiškai reikšmingai daugiau rūko tų tyrimo dalyvių, kurių šeimos nariai ir draugai taip pat vartoja tabako gaminius ($p < 0,05$).

Vertinant apklaustų asmenų atsakymus apie vartojamų tabako gaminių rūšį nustatyta, kad beveik penktadalis (17,2 proc.) respondentų rūko tradicines cigaretes. Į klausimą, kiek cigarečių surūko per dieną,

1 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal šiuo metu lankomą mokymo įstaigą

kas dešimtas (11,1 proc.) apklausos dalyvis atsakė, jog surūko iki 5 cigarečių per dieną. Daugiau kaip 20 cigarečių per dieną surūko 0,6 proc. respondentų (2 pav.).

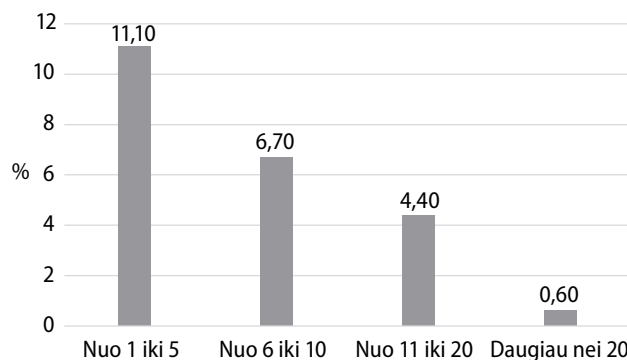
Vertinant respondentų atsakymus į klausimą, koki poveikį sveikatai turi tradicinės cigaretės, nustatyta, kad beveik du trečdaliai (61,4 proc.) apklausos dalyvių teigė, jog nikotinas sukelia priklausomybę, 60,7 proc. asmenų manė, kad tradicinės cigaretės kenkia širdies ir kraujagyslių sistemai, 60 proc. tiriamųjų pažymėjo, jog kenkia dantų ir burnos gleivinės būklei, 59,5 proc. – kenkia kvėpavimo sistemai, o 56 proc. tyrimo dalyvių teigė, kad tradicinės cigaretės sukelia vėžinius susirgimus.

REZULTATŲ APTARIMAS

Eurobarometro duomenimis, 2020 m. Lietuvoje rūkantys asmenys sudarė daugiau nei vieną ketvirtadalį (28 proc.) visuomenės. Kaip rodo 2017–2018 m. Vidurio ir Rytų Europoje atlikto tyrimo duomenys, Lietuvoje iš 1 128 respondentų tradicines cigaretes yra rūkę beveik trys ketvirtadaliai (73 proc.) apklaustųjų, o amžiaus vidurkis, kada lietuviai pabandė tradicines cigaretes, yra $15,4 \pm 2,2$ m. [13]. Mūsų atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad tradicines cigaretes šiuo metu rūko kiek mažiau nei vienas penktadalis (17,2 proc.) respondentų, o amžiaus vidurkis, kada jauni suaugusieji pabandė rūkyti, smarkiai nesiskiria nuo kitų publikuotų tyrimų – $15,97 \pm 2,64$ m.

Europos Sąjungoje 2020 m. beveik pusė (45 proc.) rūkančiųjų vidutiniškai per dieną surūko 11–20 įprastinių cigarečių [4]. Šio tyrimo duomenimis, tik 4,4 proc. respondentų surūko 11–20 cigarečių per dieną, o didžioji dalis (11,1 proc.) apklaustų asmenų surūko iki 5 cigarečių per dieną.

2011–2014 m. Amerikoje atliktame tyrime vertinant 25–44 m. gyventojų rūkymą ir išsilavinimo statusą nustatyta, kad 37 proc. vidurinį išsilavinimą turinčių asmenų yra rūkantys, o iš turinčiųjų aukštąjį išsilavinimą rūko 14,6 proc. [10] žmonių. Mūsų tyrimo duomenys rodo, kad iš visų respondentų, kurie siekia aukštojo universitetinio išsilavinimo, rūko daugiau nei pusė (55,4 proc.), iš studijuojančių kolegijoje rūko beveik trečdalis (63,1 proc.), iš besimokančių gimnazijoje – 76,2 proc. asmenų. Tokius skaičius galima paaiškinti dideliu stresu, kurį sukelia studijavimas aukštojoje mokykloje – sesijos, tarpusavio konkurencija ir pan. Gimnazijoje bei kolegijoje

2 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal surūkomų cigarečių skaičių

didelė dalis rūkančiųjų šiame tyrime nustatyta gali būti dėl mažos šių grupių dalyvių imties.

Bangladeše atliktame tyrime pastebėta, kad beveik visų (96,8 proc.) rūkančiųjų jaunų suaugusiųjų artimi draugai taip pat rūko [14]. Tyrimų, atliktų Portugalijoje ir Suomijoje, duomenimis, nors vieno iš tėvų rūkymas lemia ir didesnę rūkymo paplitimą tarp jaunų suaugusiųjų [15, 16]. Mūsų tyrimo rezultatai smarkiai nesiskyrė nuo kitų šalių tyrimų ir parodė, kad didelės dalies (84,3 proc.) apklaustų asmenų artimi draugai rūko, ir statistiškai reikšmingai respondantai dažniau rūko, jei rūko nors vienas iš jų šeimos narių ($p < 0,05$).

Amerikoje atlikto tyrimo duomenys rodo, kad šiek tiek mažiau nei trys ketvirtadaliai (73,7 proc.) apklausos dalyvių, vyresnių nei 18 m., pritaria teiginiui, jog tradicinėse cigaretėse esantis nikotinas sukelia priklausomybę [17]. Mūsų tyrimo duomenimis, beveik du trečdaliai (61,4 proc.) respondentų pritarė teiginiui, jog nikotinas sukelia priklausomybę, ir tai tik patvirtina kitų tyrimų rezultatus.

APIBENDRINIMAS

Atsižvelgiant į kitų šalių pateiktus ir mūsų tyrimo rezultatus galima teigti, kad tradicinių cigarečių pasirinkimas tarp jaunų suaugusiųjų mažėja, tačiau vis dar išlieka vienu iš populiariausių pasirinkimų. Tabako vartojimo paplitimui tarp jaunų suaugusiųjų turi įtakos juos supančių žmonių įpročiai, t. y. šeimos narių bei draugų įprotis rūkyti. Vienas pagrindinių būdų, kaip užkirsti kelią tabako vartojimui, yra griežta jo kontrolės politika.

Straipsnis gautas 2021-11-26, priimtas 2022-01-20

Literatūra

- De Nitto S, Stefanizzi P, Bianchi FP, Castellana M, Ascagnino L, Notarnicola A, et al. Prevalence of cigarette smoking: a cross-sectional survey between individual and team sport athletes. *Ann Ig.* 2020;32(2):132–40.
- CDCTobaccoFree. Health Effects of Cigarette Smoking. Centers for Disease Control and Prevention. 2020.
- Onor IO, Stirling DL, Williams SR, Bediako D, Borghol A, Harris MB, et al. Clinical effects of cigarette smoking: epidemiologic impact and review of pharmacotherapy options. *Int J Environ Res Public Health.* 2017;14(10):1147.
- Attitudes of Europeans towards tobacco and electronic cigarettes – February 2021 – Eurobarometer survey. Prieiga per internetą: <<https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2240>>.
- Hiler M, Spindle TR, Dick D, Eissenberg T, Breland A, Soule E. Reasons for transition from electronic cigarette use to cigarette smoking among young adult college students. *J Adolesc Health.* 2020;66(1):56–63.
- Milic M, Gazibara T, Pekmezovic T, Kusic Tepavcevic D, Maric G, Popovic A, et al. Tobacco smoking and health-related quality of life among university students: mediating effect of depression. *PLoS One.* 2020;15(1):e0227042.
- Bobo FT, Thanasekaran P, Joice AJR, Yadecha B, Alebel A. Susceptibility to cigarette smoking and associated factors among high school students in western Ethiopia. *BMC Res Notes.* 2018;11:626.
- Barrington-Trimis JL, Braymiller JL, Unger JB, McConnell R, Stokes A, Leventhal AM, et al. Trends in the age of cigarette smoking initiation among young adults in the US from 2002 to 2018. *JAMA Netw Open.* 2020;3(10):e2019022.
- Candido FJ, Souza R, Stumpf MA, Fernandes LG, Veiga R, Santin M, et al. The use of drugs and medical students: a literature review. *Rev Assoc Med Bras (1992).* 2018;64(5):462–8.
- Leshargie CT, Alebel A, Kibret GD, Birhanu MY, Mulugeta H, Malloy P, et al. The impact of peer pressure on cigarette smoking among high school and university students in Ethiopia: a systemic review and meta-analysis. *PLoS One.* 2019;14(10):e0222572.
- Tyrimai ir apklausos. Prieiga per internetą: <<http://ntakd.lrv.lt/lt/statistika-ir-tyrimai/tyrimai-ir-apklausos>>.
- Qiu F, Liang CL, Liu H, Zeng YQ, Hou S, Huang S, et al. Impacts of cigarette smoking on immune responsiveness: up and down or upside down? *Oncotarget.* 2016;8(1):268–84.
- Brożek GM, Jankowski M, Lawson JA, Shpakou A, Poznański M, Zielonka TM, et al. The prevalence of cigarette and e-cigarette smoking among students in Central and Eastern Europe – results of the YUPESS study. *Int J Environ Res Public Health.* 2019;16(13):2297.
- Hassan MS, Hossain MK, Khan HTA. Prevalence and predictors of tobacco smoking among university students in Sylhet Division, Bangladesh. *International Health.* 2019;11(4):306–13.
- Vitória P, Pereira SE, Muinos G, Vries HD, Lima ML. Parents modelling, peer influence and peer selection impact on adolescent smoking behavior: a longitudinal study in two age cohorts. *Addict Behav.* 2020;100:106131.
- Aho H, Koivisto AM, Paavilainen E, Joronen K. Parental involvement and adolescent smoking in vocational setting in Finland. *Health Promot Int.* 2018;33(5):846–57.
- Lazard AJ, Kowitz SD, Huang LL, Noar SM, Jarman KL, Goldstein AO. Believability of cigarette warnings about addiction: national experiments of adolescents and adults. *Nicotine Tob Res.* 2018;20(7):867–75.

Use of traditional tobacco cigarettes in young adults

Gabrielė Minseviciūtė¹, Laura Nedzinskienė²

¹Vilnius University, Faculty of Medicine, ²Vilnius University, Faculty of Medicine, Institute Biomedical Sciences, Department of Anatomy, Histology and Anthropology

Summary

The aim. To determine the prevalence of the use of traditional cigarettes and the factors influencing it among young adults.

Material and methods. The survey was conducted in 2020 and involved 402 Lithuanian students: 79.4 % women and 20.6 % men. The average age of the respondents was 22 ± 3.08 years. The study was conducted by using an anonymous questionnaire. Participation took part in the survey voluntarily. The questionnaire consisted of 33 questions, according to which the sociodemographic indicators of the respondents and the peculiarities of smoking were assessed.

Results. 17.4 % of respondents were 21 years old. The average age of respondents was 22 ± 3.08 years. Of all respondents, nearly two – thirds (65 %) indicated that they currently smoke. Assessing the answers of the respondents about the type of tobacco products they smoke, it was found that 17.2 % smoke traditional cigarettes. 11.1 %

of all respondents said they smoked up to 5 cigarettes a day, while only 0.6 % of respondents smoked more than 20 cigarettes a day.

Conclusions. 17.2 % of respondents choose traditional cigarettes. With the emergence of other products in tobacco supply systems on the market, the use of traditional cigarettes is gradually declining but remains one of the most popular choices for tobacco products.

Keywords: traditional cigarettes, smoking, risk factors.

Correspondence to Laura Nedzinskienė
Vilnius University Faculty of Medicine
M. K. Čiurlionio str. 21/27, LT-03101 Vilnius, Lithuania
E-mail: laura.nedzinskiene@mf.vu.lt

Received 26 November 2021,
accepted 20 January 2022